

Dd

de Dacia, Petrus, 1235–1289, dominikanermunk som antogs som novis vid Dominikankonventet i Visby. Under studier vid universitetet i Köln kom han i kontakt med den fromma Kristina Brusos, som blev hans andliga vägvisare. D skrev om Brusos uppenbarelser och brevväxlingen med henne. Detta räknas som Sveriges första bok och D anses därför som landets första författare. Han vistades på hemväg från studierna i Tyskland i ›Munkklostret, Kalmar dominikanerkonvent, vintern 1279–1280 för att under våren fortsätta till sin hemtrakt Gotland.

Dackefejden, se Nils ›Dacke.

Dackehall kan liknas vid en grotta ovan mark. D ligger på en hög kulle på Sävsjöbys marker i Karlslunda socken och är ett stort, delat stenblock med ett ovanliggande block som bildar tak. Enligt sägnen var det till denna plats som Nils ›Dacke tog sin tillflykt när han var tvungen att rymma efter att ha dräpt en kronofogde. Likaså sägs D vara den plats där Nils Dacke för första gången vid midsommartid 1542 med budkavle sammankallade allmogen i Södra Möre för att ta upp kampen mot Gustav Vasa, vilket kom att kallas Dackefejden. BB

Dacke, Nils, 1510?–1543, bondeledare, född i Visseljärda och 1535 kronobonde på Södra Lindön i Visseljärda socken. På grund av ›Gustav Vasas allt hårdhäntare ekonomiska politik under 1530-talet ökade missnöjet i Småland. Ett särskilt svårt slag för bondebefolkningen var 1532 års förbud att driva oxar för försäljning till Ronneby dvs. över gränsen till Blekinge, då danskt. År 1533 följde skatten på kyrk-

klockor som träffade folket på en känslig punkt. I oktober 1535 införde Gustav Vasa en skatt för flottans behov som väckte ilska och oro. Denna indrivning blev särskilt besvärlig i Södra Möre. Den sköttes av ridfogdar som lydde under ståthållaren på Kalmar slott och fogden Inge Andersson ådrog sig böndernas hat. På hösten blev han dödad av Nils Dacke och Jon Andersson, som därför fick fly över gränsen till Blekinge. För sitt dåd levde de båda fredlösa i skogarna innan de 1538 kunde få ett avtal med ståthållaren på Kalmar slott att köpa sig tillbaka till livet för 200 danska mark eller 12 oxars värde. D var då kronotorpare på Flaka vid Lyckebyån. Sommaren 1542 gick budkavle om att allmogen från sydligaste delen av Kalmar län skulle möta upp, troligen vid ›Dackehall, Karlslunda socken för att höja upprorsfanan mot Gustav Vasa och kronan. D ledde överfallet på fogdegården i Voxtorp söndagen före midsommar och tre fogdar dödades.

Detta var den första stridshandlingen i Dackefejden. Snart hade D samlat 2 000 man och tågade mot Växjö. Bondeuppbådet skulle senare öka till över 10 000 man och behärskade hösten 1542 hela Småland utom Kalmar och Finnveden samt Öland och Östergötland upp till Vadstena. Kungens armé var utslagen. Stillestånd slöts i Slätbacka vid Linköping 8 november men Gustav Vasa svek överenskommelsen, värvade nya trupper i Tyskland och förklarade D fredlös. I mars 1543 stod den avgörande striden vid Virserum. D sårades i stridens inledning. Utan D som ledare föll motståndet ihop och kungens trupper segrade. D fördes till Hovby i Kinda för sårens läkande och försökte kring midsommar samla nya skaror, men fick ge upp och fly

Nils Dacke

till hembygden. I skiftet juli-augusti upphans D av kungens folk och sköts ihjäl på Ollatorpets äng i Ledja by på Rödeby skogar i Blekinge. Kung Gustav var besviken över att Dacke inte fångats levande och kunnat föras till Stockholm. Kroppen fördes därefter på hästsläpa till Kalmar, där den steglades, huvudet avhöggs och uppsattes på stadsmuren med kopparkrona på. Bondehären var besegrad. I räfsterna efter fejden fördes två av sönerna till Stockholm. En steglades tillsammans med farbrodern Olof Dacke, den andre säges ha dött i pesten. En tredje son, en 10-åring, slogs ihjäl av Torsåsbönder. Hans mor, av Gustav Vasa kallad häxan i Hult, innebrändes i sin fädernegård i Lönnbomåla, Gullabo socken. Mer att läsa: Lars-Olof Larsson, *Dackeland*, 1979. LL/SHm

Dackes grotta, se ›Karnaberg.

Dagens Krönika, med undertiteln Tidsskrift för Kalmar Stad och län, utgavs av O W Sundberg från november 1868 till april 1869. Ett försök att återuppliva tidsskriften gjordes 1876 men bara med ett nummer. BB

Dagnell, Gunnel, 1922–2014, textilkonstnär. Hon är autodidakt, har arbetat med fria textila tekniker och deltagit i ett antal regionala utställningar, bl.a. Sydosten. D tilldelades Kalmar kommuns kulturpris 1983 och är representerad på Kalmar konstmuseum.

Erik Jönsson Dahlberg

Dahlberg, Erik Jönsson, 1625–1703, greve, kungligt råd, fältmarskalk, militär, landshövding, generalguvernör, fält- och fästningsingeniör, arkitekt och konstnär, född i Stockholm. D tjänstgjorde under ›Kristina, ›Karl X Gustaf, ›Karl XI och ›Karl XII. Sitt elddop fick han redan som 18-åring. D förknippas oftast med taget över Bält 1658. Han gjorde karriär som generalkvartermästare och befästningskonstruktör. Några av D:s fästningar finns fortfarande kvar; Drottningsskär utanför Karlskrona, tornet Lejonet och Kronan i Göteborg och Dalarö skans i Stockholms skärgård. Han upprättade även stadsplaner för Karlskrona och Karlshamn. D byggde eller byggde om ›Kalmar fästning och även fästningarna i bl.a. Göteborg, Malmö, Narva, Reval, Riga, Neumunde, Wismar, Stade och Karlsruhe. Kännetecknande för D var att han utformade fästningarna efter de lokala förhållandena och skulle vara rymliga, försedda med bombsäkra rum, kasematter och med gevärsgallerier. D har även lämnat efter sig en tecknad utopi av ett välmående rike som det borde ha sett ut, *Suecia Antiqua et Hodierna*, vilket är det äldsta och största planschverket över städer, byggnader och slott i Sverige bl.a. ›Kalmar domkyrka. Verket innehåller 353 blad med 469 bilder. D begravdes i Rid-darholmskyrkan men är gravsatt i Turinge i Sörmland i ett eget gravkor. SHm

Dahlgren, Gustaf, kallad Ekenäskungen, 1855–1911, grosshandlare, född i Kalmar. Sin bana började han på Johan ›Jeanssons kontor i Kalmar och blev 1876 föreståndare för företagets filialkontor i ›Ekenäs. Där gifte han sig med dottern till sjökaptenen Nils Wistrand, som hade skapat samhället ›Ekenäs. Wistrand avled redan 1875 och D köpte svärfaderns rörelse 1882 inklusive den stora villan. D blev en stor man i bygden, kallades Ekenäskungen, och drev en omfattande handel där samt engagerade sig även i samhällsfrågorna. Han stred för en järnvägsdragning från Kalmar söderut över Ekenäs och ›Värnanäs men banan drogs längre västerut varför Ekenäs hamn tappade sin betydelse när ›Kalmar–Torsås Järnväg öppnades 1899. Detta medförde förluster bl.a. i D:s rederi och varv. Han började förfälska växlar, vilket uppdagades

1904. För detta dömdes han till fängelse och han gick i konkurs. Vid konkursauktionen såldes den stora villan med 18 rum till ›Kalmar skollovskoloniförening. BB

Dahllöf, Ernst, 1881–1935, bondkomiker, född i Kalmar i ›Sofiedal. Musikaliskt skolad på både sträng- och blåsinstrument i Frälsningsarmén gjorde han sin debut i Kalmar 1900. Från 1902 uppträdde han under namnet *Schwente i Flena* och Stockholmsdebuten skedde vintern 1907–1908 som pausartist på biografen. D kom att bli en av landets största bondkomiker och han uppträdde med tal, sång och musik på olika varietéer och revyer, bl.a. i ›Sjörövarrens Kalmarrevy 1917. Före första världskriget turnerade han i hela Skandinavien och även i S:t Petersburg och Berlin. Flera musikinspelningar finns bevarade. Han hade en föregångare i Kalmar, skomakaren Lundin som uppträdde under namnet *Jödde i Kalvhagen* med vilken D framträdde i sin ungdom. BB

Dahm, Oscar Elis Leonard, 1812–1883, pedagog, läroverkslärare, författare, riksdagsman och donator, född i Arby. D var drivande i omdaning av skolväsendet i Kalmar och blev rektor för det 1843 inrät-

tade ›Kalmar Skolmästareseminarium, en följd av folkskolans införande året innan. Enligt D skulle också studentexamen kunna avläggas vid ett lokalt läroverk i stället för vid universiteten och därför slogs apologetiskolan, lärdomsskolan och gymnasiet ihop 1849–1851. D blev först vald till rektor för den nya enheten, men fick träda åt sidan efter ett överklagande. Rektorstiteln fick han dock behålla och sin lärargärning kom han att ägna läroverket. D var en förkämpe för nya pedagogiska grepp och underströk vikten av lärarnas fortbildning. Hans lärargärning kom att omfatta mer än 40 år. Under denna tid fick D möjlighet att skriva läroböcker, eftersom han fick en lektorstjänst med lägre undervisningsskyldighet. Hans geografibok kom att användas i hela landet under 40 år.

D upprättade det första lånebiblioteket 1860 i gårdshuset på ›Dahmska huset. Han arbetade för brännvinshandelsreformer, se ›Systembolaget i Kalmar, och deltog i bildandet av ›Ångfartygsbolaget Kalmarsund. Ett gasverk kom också till på hans initiativ. Han var stadsfullmäktig, landstingsman och riksdagsman. I skolfrågor var han en drivande kraft i riksdagen.

D och hans maka, Laurentia, bodde från 1847 i det efter honom uppkallade

O E L Dahm

*Dahmska huset.
Lilla torget
Foto Thomas Hällqvist*

huset vid Lilla Torget. På sommarstället ›Stensberg, inköpt 1849, ägnade sig D åt biskötsel, trädgårds- och fruktodling, vilket han också skrev böcker om. Stensbergs gård med tillhörande mark donerades till en stiftelse, ›Dahmska Stiftelsen. Mer att läsa: Carl Ernst Göransson, *En banbrytarpedagogs ödesdrama i Kalmar för hundra år sedan*, 1954. AG

Dahmska huset, vid korsningen Västra Sjögatan och Ölandsgatan vid Lilla torget, Ölandsgatan 23, byggdes sannolikt mellan 1653, då ett byggnadsanslag utdelades, och 1666, vilket är årtalet på portalen. Detta är ett av stadens karolinska stenhus, har en elegant utformning, sannolikt ritat av byggherren, fortifikationsingenjören Anders Olofsson ›Bergh. Hans och hustruns Brita Gudmundsdotter Skuthes initialer och en vers ur Psaltaren finns på husets barockportal. Huset är byggt i två våningar samt vind under det höga, något mjukt konkava sadeltaket. De höga gavlarna har tidsenliga voluter och husets hörn har räfflade pilastrar från sockel till taklist. I bottenvåningen ses takmålningar från denna tid. Källarvalv bär upp huset. Flygeln mot Västra Sjögatan har under 1800-talet byggts på med en våning. På gården finns längor som förr innehöll stall, bykhus och bodar. De är nu ombyggda till bostäder. Rektor O E L ›Dahm, ägare från 1847, har gett huset dess nuvarande namn. Mellan åren 1914–1950 inrymdes

O E L Dahm.
Sommarstället Stensberg
Foto GM

›Sjömanshuset här.

Bergh flyttade hit det trähus, som finns på Ölandsgatan 25, sannolikt från Gamla stan. Manne ›Hofrén gör troligt att det är ett av stadens äldsta trähus. Dessa båda hus har undgått alla ›stadsbränder och ger en god bild av 1600-talets stadsbebyggelse. Båda husen är byggnadsminnen. I hörnet mot Lilla Torget finns en milsten, varifrån avståndet mättes till nästa. Mer att läsa: Manne Hofrén, *Kalmar, Karolinska borgarhus i sten*, 1970.

Dahmska stiftelsen tillkom genom ett testamente 1849 av O E L Dahm och hans maka Laurentia, Laura. Det var den största donation som Kalmar stad erhållit och staden tillträdde den efter ankans död 1911. Stiftelsen ägde mycket mark, bl.a. byggdes Kalmar lasarett på en del av den. D:s uppgift är att trygga boendet för kvinnliga *pauvres honteux* i Kalmar och i andra hand att i övrigt förbättra sådana kvinnors levnadsvillkor samt förvalta Stensbergs gård med tillhörande byggnader, inventarier och trädgård. Hustrun överlevde maken med 28 år och gjorde en del ändringar i testamentet. Hon förordnade att det skulle inrättas ett ålderdomshem på ›Stensberg. D började sin verksamhet 1915. År 1980 flyttade de boende på Stensberg över till det nybyggda servicehemmet Stensberg med Kalmar kommun som huvudman. D förvaltar de äldre byggnaderna på Stensberg. IB

Danckwardt-Lillieström, Claes, landshövding 1666, hade gått den långa militära vägen från soldat till överste, sedermera generalmajor i infanteriet. Under hans tid jämnades resterna av Gamla staden med marken samt stadens fattigvård började ordnas. D förflyttades och blev vice guvernör i Skåne.

Danerum i Ryssby socken är känt sedan 1300-talet som klosteregendom. Från 1600-talet ägdes D av frälsefolk och en ny herrgård stod troligen klar 1761. Precis 200 år senare, 1961, brann gården ner till grunden efter ovarsamhet med eld. Det var ett för sin tid typiskt timmerhus i två våningar under ett högt valmat mansardtak, dvs. ett tak brutet åt alla sidor. I det inre fanns

goda prov på gammal inredning, bl.a. några fina kakelugnar från rokokotid, fina snickerier och smiden och var i stora delar orörd. Före branden hade förhandlingar pågått att som kulturhistoriskt minnesmärke friköpa byggnaden för att bevara den i sitt orörda skick, men utan framgång. Vid mangårdsbyggnadens tillkomst ägdes gården av amiralitetskaptenen Carl Ruthensparre och på 1770- och 1780-talen av häradshövdingen Carl Papke. Under några år i slutet av 1770-talet vistades i byggnaden som informator den sedermera berömde väckelsepredikanten Henric ›Schartau. Hans avgörande omvändelse inträffade under denna tid vid ett besök i ›Ryssby kyrka 1778. BB

Danielsson, Agneta, 1944–, skådespelerska och regissör, född i Kalmar. Hon utbildades till skådespelare vid Angereds teater. D blev känd och slog igenom i Kurt Olsson-serien *Fådda blommor* 1988 där hon tillsammans med Med Reventberg skapade det urgöteborgska tantparet Afhild och Ortrud, och senare fick de en egen TV-serie. D är även känd i rollen som den ensamstående modern och yrkeskvinnan Marianne i Carin Mannheimers TV-serie *Svenska hjärtan*. IB

Danielsson, Henning, 1922–2001, ingenjör, direktör, född i Torsebo, Tvetas socken. D började som ung filarlärling arbeta på Rosenfors bruk där han efter studier och andra anställningar blev konstruktionschef. År 1956 blev D teknisk chef vid Arencos i Stockholm. Han flyttade 1959 till Kalmar och ›Arencos. Han blev företagets VD 1975. D började även arbeta som konsult för Handelskammaren. Hans erfarenheter kom på detta sätt flera länsföretag till godo. D blev övertalad att rekonstruera Arencos 1980 och övertog då förpackningsenheten för 1 krona och gav den namnet Export AB Norden. Norrbackens Gjuteri i Blomstermåla införlivades även. D fick lönsamhet i företaget, det utökades med fler företag och kom att bli ett av de största i Kalmar. Han kvarstod till i slutet av 1980-talet som arbetande styrelseordförande. Under 1980-talet var företaget Norden börsnoterat en tid. D tog initiativ till en personalstiftelse i företaget.

Han medverkade till att andra företag som Nord 2000, Intenna AB, Berga Tools och Mecatron växte i Kalmar och till att flera lokala investmentbolag bildades. Familjen bidrog med miljonbelopp när ›Kalmarsalen byggdes och en Steinwayflygel kunde anskaffas genom familjen Danielssons stiftelse för kulturella ändamål i Kalmar. AG

Danielsson, Lena, 1947–, modedesigner och textilkonstnär, född i Bäckebo. Hon var tidigare banktjänsteman och blev en av ›Hemslöjdens i Kalmar sista chefer. D utbildade sig under ett år på Konstfack men är i övrigt autodidakt. Åren 1994–2015 drev hon butiken Lena Form där hon bl.a. sålde egenformgivna kläder. Hon är representerad på Länsstyrelsen och Wollinska stiftelsen i Kalmar. IB

Danielsson, Peter, vanligen kallad *Köhlmann-Pelle*, 1824–1850, född i Bete-kulla, Mortorps socken, där fadern Daniel Köhlman var båtsman. Redan vid nio eller tio års ålder lämnade han hemmet och snart gick han till sjöss under somrarna medan han resten av året strövade omkring utan stadigvarande arbete. Istället kom han in på den kriminella banan och redan i 15-årsåldern blev han dömd för första gången. Flera kommande brott gjorde att han blev satt på Karlsborgs fästning. Efter frigivning 1846 var det snart dags för

Henning Danielsson

Henning Danielsson. Företagsloggan för Export AB Norden blev ett N med en krona över.

nya brott och i januari 1847 fördes han till Kalmar och slottsängelset men lyckade rymma tillsammans med Frans Fredrik Morén. I februari månad kom de sent en kväll till en ensligt belägen stuga i Mortorps socken där kronobåtsmannen Lars Stare bodde med hustru och två barn. Där uppstod tumult och Stare försökte försvara sig med en yxa men då sköt D ett dödande skott mot honom. Efter att ha tagit med sig så mycket de kunde av husets ägodelar försvann de med en stulen häst och vagn. Redan dagen efter var det dags för ett nytt dåd men vid ett besök i Kalmar strax efteråt kunde de gripas. D ställdes inför rätta och dömdes till döden men innan verkställandet rymde han än en gång. Efter en tid kunde han gripas i en grotta i Lövshult, Mortorps socken, och fördes åter till slottsängelset. Den 26 mars 1850 avrättades han genom halshuggning på Vassmolösa avrättningsplats. Den sista avrättningen i Kalmarbygden skedde 1864 och i Vassmolösa. BB

Danska kullarna.
Foto Thomas Hällqvist

Danska kullarna kallas de små kullarna omedelbart söder om ›Södra kyrkogården i slottets närhet. Namnet erinrar om de många krigen mot Danmark. Enligt traditionen ligger stupade danskar begravda i där. Det sannolika är att D döljer rester av 1500- och 1600-talens förstärkning av stadsmuren. BB

Danska städjekontoret var en arbetsförmedling som under 1880-talet sökte svensk arbetskraft till danska gods och gårdar eftersom det vid den tiden rådde stor brist på jordbruksarbetare i Danmark. Kontoret var inrymt i Gamla telegrafhuset, den byggnad som låg på Södra Vallgatan och var sammanbyggd med Jordbroporten. BB

Danska Wienerbageriet, kallat Danskan, startades 1923 med minutförsäljning på

Bremergatan 15. Verksamheten flyttade omkring 10 år senare till Esplanaden 23 där även ett konditori fanns. Sedan 1938 finns D i lokaler på Norra vägen 35. Fialer har funnits på Södra Vägen 1, Tegelviksvägen 9 och Norra Långgatan 27.

Dansklubben Spinrockarna bildades 1991 med syfte att erbjuda medlemmar danstillfällen i den egna lokalen, Dansanten, och att utbilda vuxna och ungdomar i olika tävlingsdansformer som lindyhop och jitterbug. Danspar från S har varit framgångsrika på tävlingar, ett par erövrade en bronsmedalj vid världsmästerskapen i bugg år 2010 och en silvermedalj i SM. Klubben står dessutom som arrangör för rullstolsdanser och tävlingar.

Danzigprocessen har sitt ursprung i en händelse 1396 efter drottning ›Margaretas seger över ›Albrekt av Mecklenburg. Från Wismar och Rostock sände Albrekt ut skepp på Östersjön för att störa handeln med drottningens länder. Snart övergick detta till rent sjöröveri genom Vitaliebröderna. För att få bukt med piraterna utrustade hövitsmännen i Kalmar och Borgholm jämte borgerskapet i Kalmar en flotta. Under återfärden från en sådan jakt mötte Kalmarflottan utanför Hoburgen hansaskepp från Lübeck som var ute i samma syfte. Kalmarskeppen togs av misslag för Vitaliebröder och blev angripna av hansaskeppen. Kalmarfolket togs till fånga eller vräktes i sjön och skeppen brändes.

Först 1400 klarades affären upp i samband med ett möte i Kalmar. Inför drottningen samlades ombud från Lübeck, Danzig och några andra hansastäder samt arvingar till de som vid överfallet blivit kastade överbord. Det beslutades att tyskarna skulle sända 200 pilgrimer till heliga platser. De skulle skänka skor och kläder till fattiga och hålla mässa i ›Munkklostret och ›Bykyrkan i Kalmar liksom tre mässor i Thorns, Elbings och Danzigs kloster. Dessutom skulle de omkomna frälsesvärdens vapensköldar sättas upp i klostret och slutligen skulle det överlämnas 4 000 svenska mark som gottgörelse till de dödas arvingar. Överenskommelsen avslutades med en namnförteckning på de 74 Kalmarbor som kastats överbord. BB

dase var förr, med säkerhet under 1800-talet, ett ord som användes av ölänningar i nedsättande betydelse om fastlandsbor. Det var enligt Gustaf Volmar »Sylvander en benämning för en *trög, enfaldig, dum och medgörlig människorace*. Fastlandsborna i sin tur använde det för skogsbon, vilka i sin tur förlade dasarna till nordöstra delen av Kronobergs län. Fastlänningarna använde på motsvarande sätt ordet »turk om ölänningarna. BB

De la Gardie, Adam Carl, landshövding 1709–1711, var tidigare överste vid Magnus Stenbocks regemente.

De la Grange, Johan Georg, landshövding 1810–1822, dock inte över Öland som hade egen landshövding 1819–1825. Han deltog aktivt vid Gustav IV Adolfs fångslande och avsättning. D tog initiativ till att »Kalmar läns hushållningssällskap bildades, se »Hushållningssällskapet.

Delborn, Arne, 1923–2011, arkitekt, född i Kalmar. Han tog examen vid Chalmers Tekniska Högskola 1945. D verkade i Kalmar, var en av grundarna av »Atrio Arkitekter och byggde upp kontoret till att bli det största i staden. Utöver omdaning av Länssjukhuset i Kalmar projekterade D större skolor, kontor och bostadsområden. Han ritade sin egen bostad i ett parhus på Jutegatan 21 typiskt för sin tid.

Del-Ta Produktion är ett socialt företag som startades 1968 av Riksförbundet för social och mental hälsa, RSMH, då som en ekonomisk förening. Företaget skapades för att ge sysselsättning åt personer som har svårt att konkurrera på arbetsmarknaden, t.ex. långtidsarbetslösa, nyanlända invandrare, långtidssjukskrivna på väg in i arbetslivet eller personer med funktionsnedsättning. Verksamheten är främst inriktad på olika typer av legoarbeten och man monterar olika produkter såsom dialysmaskiner och byggfläktar samt spinning av guldtråd. Företaget har verksamhet i Kalmar och Nybro. D ombildades 1997 till aktiebolag och ägare är »Kifab, Nybro kommun och Del-Ta personalförening. Företagets lokaler i Kalmar finns på Kungsgårdsvägen 36. BB

Demensföreningen i Kalmar bildades 2001 och verkar för att stödja och hjälpa demenssjuka och deras anhöriga samt sprida information och kunskap om demens. Medlemmar är anhöriga, anhängigvårdare, demenssjuka och närstående. Även vårdpersonal och politiker finns representerade. BB

*Arne Delborn.
Jutegatan 21, egen bostad
Foto Thomas Hällqvist*

Dessi är en mindre färja av katamarantyp som sedan 2011 går mellan Kalmar och Färjestaden under perioden april–september. Hon är en s.k. cykelfärja och kan ta 118 passagerare och 50 cyklar. Ägare är Ressel Rederi AB i Stockholm. Färjan byggdes i Danmark 2006 och har tidigare trafikerat Köpenhamns hamn–Middelgrundsförten. BB

De Ungas Förbund, se »Evangeliska Fosterlandstiftelsen.

Dillbergska Bokhandeln, Kalmars äldsta ännu verkande företag, har sitt ursprung i den verksamhet som Axel Fredrik Wählin startade 1832. Han blev kompanjon med lektor Josua Zander, som redan 1824 hade

*Dessi.
Foto Monica Hällqvist*

Dillbergiska Bokhandeln.
Storgatan 18
Foto GM

Nils Albert Dillberg

bokförsäljning i Kalmar. Wählin och Zander övertog Calmar Stiftsboktryckeri och tidningen Calmar-Bladet, då i tre fastigheter vid korsningen Södra Långgatan–Östra Sjögatan, nuvarande Hotell Witt. Bokhandeln kom igång något senare det året. Efter tjugo år övertogs bokhandeln av Carl Snöberg, som flyttade affären till Stortorget³⁴, se ›Snöbergska huset. År 1867 skedde nästa ägarbyte då medarbetaren Aron Holtsberg övertog rörelsen. Sedan följde A J Westdahl från 1881 och fem år senare blev Karl Elfverson, svärson till Johan ›Jeansson, ägare. Bokhandeln har sitt namn efter Nils Albert Dillberg från Landskrona som kom till Kalmar 1888 som medarbetare i denna bokhandel. Han

Dispensären.
Foto Thomas Hällqvist

var dess ägare 1894–1913. Därefter följde familjen Albrecht, som var ägare i 50 år, 1913–1963, innan nuvarande ägarfamilj övertog rörelsen. På Storgatan 18 har D huserat sedan 1986. Företaget heter numera Dillbergiska Bokhandeln & Kontorsservice. D är en av landets fem äldsta boklådor. Mer att läsa: Gun Jonsson, *Kalmarminnen under 150 år med Dillbergiska Bokhandeln*, 1982. AG

Dingos hus kallades i folkmun ett tvåvånings trähus vid korsningen Storgatan–Proviangatan efter ägaren musikdirektören Gustaf Johansson, bland samtida känd som *Dingo*. Tomten var bebyggd redan under slutet av 1600-talet. D kom genom arv 1897 i Gustaf Johanssons ägo. Senare inköptes fastigheten av ›Kalmar Bryggeri AB som i nedre våningen inrättade en Bierhalle. Huset var en av åtta byggnader som skulle rivras i samband med en utbyggnad av bryggeriet. Företaget ville 1946 skänka huset till Kalmar stad, som accepterade erbjudandet för att flytta det till ›Krusenstiernska trädgården som vaktmästarbostad. Året efter återkallades beslutet med motivering att det skulle bli billigare att bygga ny vaktmästarbostad. Då erbjöds ›Kalmar scoutkår att kostnadsfritt överta D och det flyttades 1951 till Sjomansgatan 2 där nu ›Tallhagens scoutkår har sina lokaler. IB

Dispensären på Slottsvägen 5, uppförd 1881, kallades i folkmun den tegelvilla som ritades av John ›Löfmark. År 1927 köptes villan av läkaren Albin Sjöberg och kallades då Sjöbergska villan. Kalmar läns södra landsting hade under åren 1939–1979 en dispensär här för bekämpande av tuberkulos. Under en tid fanns i huset ett lekotek. Idag (2014) bedriver Landstinget vuxenpsykiatrisk vård i byggnaden.

Djurklou, Nils, 1686–1758, landshövding 1755–1757, blev efter två år som landshövding chef för ›Kalmar regemente.

Djurängen är en stadsdel norr om Ölandsleden mellan Norra vägen, väg E22 och Berga industriområde. Här låg ›Berga by med ›Bergagården och Berga Bruksgård samt två handelsträdgårdar. Villor, radhus

och hyreshus i 3–4 våningar byggdes med början på 1950-talet. I D återfinns äldreboendet Trädgården, förskola, »Djurängsskolan och några småföretag på Slöjdaregatan. Inne i stadsdelen ligger »Djurängshagarna. Den nuvarande cykelleden ligger på den banvall där Bergabanan, »Kalmar–Berga Järnvägar, byggdes innan banan flyttades västerut. GM

Djurängshagarna är ett grönområde som till stor del karakteriseras av lundartad lövskog, främst med ek och hassel samt nästan igenvuxna dammar. Området utgjordes ursprungligen av slätterängar och betesmarker tillhörande »Skälby kungsgård. Skogarna hyser både höga natur- och kulturvärden. Här ligger bland annat två gravfält från yngre järnåldern. Många ekar är mycket gamla och hyser ett rikt växt- och djurliv. I D finns flera stigar som används flitigt, främst under vårens blomsterprakt. KKn

Djurängsskolan, Kungsgårdsvägen 51, invigdes 1969. D tillkom då stadsdelen »Djurängen började bebyggas. Skolan omfattar förskola, fritidshem och grundskola 1–9 och kallar sig hälsofrämjande skola.

Dominikanerkloster, se »Munkklostret resp. »Nunneklostret.

Domkapitlet i Kalmar stift, med säte i Kalmar, svarade för administrationen av stiftet. Det leddes av biskopen med lektorerna vid Kalmar gymnasium som bisittare. D hade bl.a. ansvar för stiftets utbildningsväsendet, att döma i allvarigare brottmål från sockenstämman, att fungera som första domsinstans för prästerna i deras ämbetsutövning samt att tillsätta stiftets ämbetsmän. Se även »Kalmar stift. BB

Domkyrkan, se »Kalmar domkyrka.

Domprostgården ligger vid Lilla Torget på Kvarnholmen. Stadspresidenten Christopher Larsson »Grubbe lät uppföra detta stenhus 1657–1667. Fasaden fick sitt nuvarande utseende efter stadsbranden 1679. Efter ytterligare en brand 1765 byggdes gårdshuset runt innergården. År 1791 inköptes byggnaden till bostad för

*Domprostgården.
Foto GM*

stiftets biskopar, senare domprostar och stadens kyrkoherdar. Skalden Erik Johan »Stagnelius bodde i huset under ungdomsåren i början av 1800-talet när hans far Magnus »Stagnelius var biskop i »Kalmar stift. Byggnaden är nu pastorsexpedition. Mer att läsa: Torsten Mårtensson, *Domprostgården i Kalmar*, 2009. KSH

Domus var ett varuhus på Kvarnholmen som invigdes 1964 och var då det 62:a av Kooperativa Förbundets varuhus samt

Domus omkring 1965

ersatte då flera andra lokala butiker i Kalmar. Ett flertal enskilda fastigheter i kvarteret inköptes i början av 1960-talet och den största av dessa var Bröderna »Berggren. D uppfördes i två plan samt källarplan. På översta våningen inrymdes kontor, restaurang och terrass. Mot Storgatan skapades stadens första arkad för att skapa ett skyddat fotgängarutrymme. Byggnaden gränsade mot Storgatan, Kaggensgatan och Norra Långgatan med undantag av »Kullzénska gården och täckte en tredjedel av kvarteret. Detta var den då största exploateringen på Kvarnholmen. Även Kullzénska gården vid korsningen Kaggensgatan–Norra Långgatan skulle förvärfvas, men trots flera generösa erbjudanden vägrade syskonen Kullzén att sälja fastigheten. Arkitekt var Kooperativa Förbundets arkitektkontor i Stockholm, som gav byggnaden en storskalig och detaljfattig utformning i tidens stil. Affärsytorna utökades när angränsande fastighet, varuhuset »EPA, förvärvades 1967 i samband med att EPA flyttade till en ny byggnad. Varuhuset lades ner 2002 och ett omfattande ombyggnadsarbete inleddes som

Dragkanalen

resulterade i en modern galleria, Kvasten, med ett 15-tal butiker. I samband med detta byggdes arkaden igen. *IB*

Dorothea av Schleswig-Holstein, 1685–1761, prinsessa, senare markgrevinna, född i dåvarande Slesvig på slottet Augustenburg, numera i Danmark. D var gift med markgreven Georg av Brandenburg-Kulmbach. Efter några inledande lyckliga och barnalstrande år kom en fullständig brytning när D nedkom med ett barn som maken vägrade erkänna som sitt. Han anklagade henne för otrohet och efter en kort process var skilsmässan klar. Hon sattes i slotts fångelse men kom efter 17 år i kontakt med svensken Johan von Brehmer som lyckades att få höga vederbörande att acceptera en förflyttning till Sverige, men först skulle vissa formaliteter avklaras. Efter dödförklaring och skenbegravning av D tilläts hon resa till Sverige och med helt ny identitet; överstinnan von Zettwitz. De första 17 åren i Sverige bodde hon hos släktingar till Johan von Brehmer, enligt vissa källor bl.a. på Ingelstorps gård i Dörby socken. Sedan kom Nils Lewenhaupt att intressera sig för hennes öde. Han var då överhovmästare för Brandenburg-Bayreuths hov och markgreve var prinsessan D:s son Friedrich. Lewenhaupt ägde »Stävlö gods och genom hans försorg kom D att tillbringa de sista tio åren av sin levnad där. Dessutom var Nils Lewenhaupts tyska hustru syssling med D. På juldagen 1761 avled D och en stilla vinterdag på nyåret 1762 begravdes hon i all enkelhet i Åby kyrka. Ingen gravsten finns. Många av hennes avkommor kom att tillhöra den yttersta aristokratin i Europa; bl.a. kejsar Wilhelm II och idag drottningarna i Danmark, Nederländerna resp. Storbritannien och kungarna i Sverige, Norge resp. Belgien. *BB*

Douglas, Robert, 1611–1662, fältmarskalk och riksråd, född i Skottland. Vid 16 års ålder kom den skotske adelsmannen i svensk tjänst och när »Gustaf II Adolf 1630 gick med i trettioåriga kriget tog D tjänst i armén. Han utmärkte sig som militär och utnämndes 1647 till generallöjtnant. År 1651 blev han svensk friherre och fick »Skälby kungsgård som friherre-

skap, detta troligen p.g.a. hans stora lån till kronan. D fortsatte den krigiska banan i Polen och Baltikum och upphöjdes senare till general, fältmarskalk och greve. BB

Dragkanalen byggdes efter ett beslut av Gustaf Vasa, daterat 1554, detta för att sjöfarten skulle slippa det strömma vattnet ute i Kalmarsund. Kanalen är grävd genom Skäggenäs smalaste parti, som kallas Draget. Arbetet påbörjades troligen 1555 och höll på i flera år. Hela kustbefolkningen ända upp till Tjust gjorde där dagsverken för att gräva igenom den 175 m långa sträckan. I botten är den 1,5–3 m bred och har stödmurar av gråsten. Den har ofta kallats Graven. Från början var det en utmärkt farled men den grundade igen och stora upprepningsarbeten gjordes redan på 1600-talet. Under 1800-talet hade den förlorat sin betydelse, men 1870 framfördes förslag att fördjupa och bredda kanalen så att den även skulle bli farbar för mindre ångbåtar. Så blev det inte och kanalen började förfalla. ›Kalmar Båtklubb engagerade sig 1935 för en fördjupning och breddning av D och kostnaden skulle täckas av bensinskattemedel. Frågan levde vidare på 1960-talet men planerna föll efter det att riksantikvarien och landsantikvarien 1979 avslagit förslaget. ›Skäggenäs Villa- och Intresseförening började 1985 med en restaurering och efter flera års frivilligt arbete kunde den återinvigas på sommaren 1989. BB

Drag-Söregärde är en tätort i Ryssby socken med 332 invånare (2013). D ligger på den smalaste delen av näset mellan Norra och Södra Dragsviken. Namnet Drag anses uppkommet av att sjöfarare drog sina båtar på land över Skäggenäshalvöns smalaste del för att slippa segla runt Revsudden. Bebyggelsen tillkom med början under senare hälften av 1800-talet, då skutskeppare och annat sjöfolk bosatte sig här. Under 1900-talet tillkom många fritidshus och under senare decennier har villabebyggelsen alltmera förtätats. Innan ›Kalmar–Berga Järnväg byggdes fanns vid Drag en utskeppningshamn för gruvstötter och andra trävaror. Före 1861 hölls det marknad på D, en föregångare till ›Rockneby marknad. IA

Drakbåtsfestivalen arrangerades under åren 1993–2002 av Kalmar Kanotklubb tillsammans med PT-Reklam & Thomas Davidsson Reklam AB. Föreningar, företag och privata lag ställde upp i 23-mannalag i speciellt inhyrda drakbåtar. Tävlingarna ägde rum på ›Systraströmmen mellan ›Malmbbron och ›Tullbron och hade festivalkaraktär. Man tävlade, oftast i två dagar, i dam-, herr- och mixedklasser. Dessutom fanns ett pris för best-in-show. Redan första året ställde 736 deltagare upp i 32 lag. Som mest hade man 120 lag. D har sitt ursprung i Kina där man årligen håller drakbåtspaddlingar i floden Mi Lo för att hedra minnet av en kinesisk poet som tragiskt omkom i floden för mer än 2 000 år sedan. BB

Drakbåtsfestivalen på Slottsfiärden Foto. Thomas Davidsson.

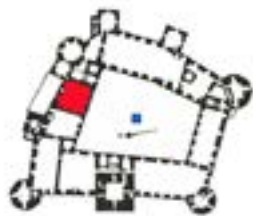
Draken på Nöbble gård är en sägen som återgavs 1682 i tidningen *Swenska Mercurius*. Det berättas att vid föregående julhelg fann man på gårdens höskulle ett *lefwande fasligit Diur som folcket namngifwa wara en Drake* och att den hade en kropp så stor som ett mansben. När den förtörnades så blev dess kropp stor som en timmerstock och från munnen kom det en *hoop gnistor lijka så en braseld och des stiert skal bliwa rödh som en eld*. Några sade att den hade både vingar och fötter. Efter att en präst hade varit uppe och sett en *tingest utmed väggen sågs den aldrig mer*. BB

Drag-Söregärde. Tätort

Drottning Margaretaloppet är ett 5 km långt motionslopp för damer i alla åldrar. D arrangeras årligen sedan 1995 av ›Kalmar SK. Till första loppet inkom 780

anmälningar och numera ligger deltagarsiffran på ca 4 000. Som mest har det varit drygt 6 000 anmälningar. Starten går i Kalmarsundsparken och efter en vända runt Långviken springer man på en del av Drottning Margaretas väg innan det är målgång i Stadsparken. BB

Drottningssalen

Drottningssalen i Kalmar slott uppfördes omkring 1555 som drottningens privata gemak. Den blev 1585 uppdelad i två mindre rum. Rummet mot borggården var sovrum med en numera igensatt dörr in mot ›Rutsalen och det andra tjänstgjorde som drottningens förmak. Den öppna spisen i kalksten vid norra väggen är från hertig Eriks tid 1560. Spisen flankerades från början av fönster, vilka sattes igen vid mitten av 1600-talet. Då revs även skiljeväggen och salen fick målade draperingar runt väggarna. Fönsternischerna mot borggården har kassettliknande målningar från 1580-talet medan de tidigare fönsternischerna vid spisen har målade akantusslingor utförda på 1620-talet. LWA

Dryaden heter det lilla parkområde som ligger mellan Tullslätten och Tullbron, genomskuret av Olof Palmes gata. Det var fram till på 1860-talet en del av ›fortifikationsjordarna. I samband med att Sällskapet ›Dryaden planterade stadens vallar på 1860-talet skapades även detta parkområde i deras regi. Vid järnvägens tillkomst 1874 togs det södra området i anspråk för lokstallar, lokverkstad och en kontorsbyggnad. Endast kontorsbyggnaden finns kvar. I D finns de båda skulpturerna *Ungdom* och *Flickan knyter sitt hår*. Båda är skänkta av Sällskapet ›Dryaden. BB

Dryaden.
Flicka knyter sitt hår, skulptur av Tore Strindberg

Dryaden, Sällskapet, bildades första gången 1856 för att fortsätta de påbörjade förskönande arbetena på fortifikationsvallarna och tillhörande jordar vilka avstannat i brist på medel. Se › fortifikationsjordearna. Förutom bidrag från enskilda medlemmar anslog ›Kalmar Sparbank 1500 riksdaler och Kalmar Utskänkningsbolag 1000 riksdaler för planering och plantering av de forna befästningarna på och invid Kvarnholmen. Efter uträttat arbete avvecklades D 1863.

Under en kort period, dock utan prak-

tisk verksamhet, existerade 1873 Sällskapet Nya Dryaden i samband med att järnvägen anlades.

År 1905 återuppstod Sällskapet Nya Dryaden med syfte att *verka för och ekonomiskt bidra till Kalmar stads förskönande, företrädesvis genom uppställande å lämplig öppen plats av svenskt konstverk*. Ett första konstverk kunde placeras ut 1932, Carl Eldhs skulptur *Ungdom* i Dryadenparken söder om Olof Palmes gata. En större donation på 200 000 kr år 1961 av riksbanksdirektören Gunnar Sahlberg blev grundplåten i D:s ekonomi. Sällskapet har helt eller delvis bekostat ett flertal konstverk, bl.a. ›Unionsmonumentet från 1997. Mer att läsa: Bengt Runemo, Fred Johansson och Skotte Linde, *Skulpturer i Kalmar*, 2011. GM

Dryselius, John, egentligen Johan, 1826–1911, fotograf, född i Karlskrona. Han kom till Kalmar 1842 som urmakare efter att ha gått i lära hos sin fader i Karlskrona. Senare kallade han sig urfabrikör och arbetade även som gravör och fotograf innan han 1856 övergick till att enbart vara fotograf. År 1872 startade D ateljé på Södra Långgatan 26 och senare på Kaggensgatan 11. Ateljén på Södra Långgatan övertogs 1898 av Herman ›Sandberg och senare av systrarna ›Winell. D var mycket produktiv och ett stort antal porträtt- och stadsfoton finns bevarade. IB

Du Chaillu, Paul Belloni, 1831?–1903, fransk-amerikansk upptäcksresande och författare, född i Frankrike. Under åren 1871–1878 gjorde han ett flertal resor i Skandinavien och Finland och detta resulterade i verket *The land of the midnight sun*, 1881. Den svenska upplagan fick titeln *Midnattssolens land*. På resan 1873 besökte han Kalmar vid midsommartid och om detta skriver han: *Flickor med hyggligt utseende togo flitigt passagerare ombord i sina båtar och rodde dem från en plats till en annan. Ofta stördes på denna del af kusten midsommardansen genom fylleriuppträden och slutar med allmänt slagsmål. Jag var närvarande vid en tillställning med dans kring majstången [på Ängö] och häpnade öfver den oregerlighet, som lades i dagen, och öfver att se knifvar i farten. In-*

vånarne i Kalmartrakten äro till karaktären en af de sämsta befolkningar, jag lärde känna i Skandinavien, och tillika med Blekingborna bekanta för sitt vilda lynne. BB

Dunö är en tätort med renodlad villa- och sommarstugebebyggelse och 425 invånare (2013) sydväst om Kalmar på en halvö i Kalmarsund. ›Rinkabyholm är närmaste tätort med offentlig och kommersiell service. De första spåren av D i historiska dokument påträffas i riddaren Vicke von Vitzens testamente 1393, då D donerades till kyrkan. Gustav Vasa drog in halvön till kronan och den tillhörde 1545 ›Barkestorp. Först 1598 nämns bebyggelse på D som 1600 förlänades till Kalmar slotts ståthållare, Henrik von Kahlen. Han sålde D till sin efterträdare Herman Wrangel, vars fogde drev detta säteri vari bl.a. ›Ulfsborg ingick. Säteribyggnaderna omgavs av en omtalad trädgård och dessutom två ›rudedammar, varav spår ännu finns kvar. Denna storhetstid för halvön upphörde när säteriet vid Karl XII:s reduktion drogs in till kronan. Domänverket övertog i slutet av 1800-talet förvaltningen och började på 1930-talet sälja tomter till fritidshus. En detaljplan för D blev klar 1985 och ledde till en omfattande villabebyggelse. GM

Dykarklubben Kalmarsund bildades 1957 och är en av Sveriges äldsta sportdykarklubbar. Utrustningen var i början primitiv. Efter några år förlades träningen till ›Gamla varmbadhuset för att flyttas till ›Simhallen när den var färdig år 1971. Då spelades undervattenspolo/rugby, det bedrevs ungdomsverksamhet och dykutflykter med hyrda båtar, från 1980-talet med den egna båten Snäckan. Numera ingår teknisk dykning med tillsats av helium i andningsluften, vilket ökar dykdjupet till mer än 40 m. År 1991 stod klubbhuset nere vid Långviken klart, som byggdes tillsammans med CWC, Calmar Windsurfing Club.

Dyrtdskommittén, se ›Kalmar Arbetares Livsmedelskommitté.

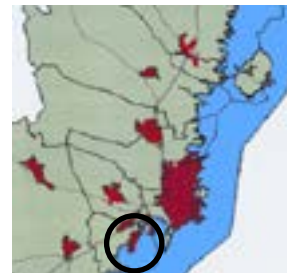
däld, se ›Kalmartak.

Döda skeppens vik kallades den vik

i Kalmar hamn som fram till slutet av 1970-talet fanns längst in i Nya hamnbassängen. I folkmun fick den sitt namn genom att där låg utrangerade fartyg och rostiga pråmar. Viken var rester av Barlastholmskanalen som tidigare band samman Ölandshamnen och Nya hamnbassängen.

John Dryselius. Kaggensgatan omkring 1865

Dunö. Tätort

Döda skeppens vik kallades det som på kartan benämns Barlastholmskanalen

*Dörby gästgivargård.
Foto GM*

Den fylldes delvis igen 1921 för att skapa en fast förbindelse med Barlastholmen. D låg i nuvarande kvarteret Maskinisten. BB

Döden är namnet på ett grund i inloppet till Kalmar hamn. Det ligger ca 300 m norr om segelleden Kalmar–Färjestaden och ca 100 m öster om huvudsegelleden i Kalmarsund. BB

*Döden.
Grund i Kalmarsund*

Dörby gästgivargård, även kallad Dörby krog, har anor sedan 1600-talet. Den nuvarande byggnaden är från 1700-talet. Årtalet 1795 finns inristat i väggtrimret men har troligen skrivits dit i samband med en ombyggnad då bl.a. trapphuset tillkom. Den stora salen på övervåningen är inredd som en festsal med en musikläktare och ett välvt tak. Den siste gästgivaren lade ner rörelsen 1901. Fram till 1946 fungerade huset som bostad åt Högalidskolans elever. Byggnaden var därefter rivningshotad men vidsynta personer i bygden bildade då »Dörby-Kläckberga hembygdsförening och dess första uppgift blev att rädda

gästgiveriet. Som hembygdsgård invigdes den 1955. Mer att läsa Manne Hofrén: *Dörby gästgivaregård*. 1960 BB

Dörby-Kläckberga hembygdsförening startades 1954 med syfte att rädda »Dörby gästgivargård i Smedby från rivning när Högalids folkhögskola skulle bygga nya elevbostäder där. D lyckades stoppa rivningen och fick byggnaden som gåva av landstinget. Efter renovering iordningsställdes den till hembygdsgård. Kläckberga kommun överlät Fattigstugan intill Kläckberga kyrka till D i slutet av 1950-talet. Efter upprustning 1981 blev den fattigvårds- och skolmuseum. Föreningen äger också en smedja i Kläckberga och en linbastu i Tingby. Den senare flyttades till nuvarande plats intill väg 25 när denna väg flyttades På 1980-talet genomfördes en torpinventering, ett 50-tal torp återfanns och skyltar visar platsen för dem som är försvunna. Fyra sockenböcker, *By och bygd i Dörby-Kläckberga*, har utgivits. Två stipendier delas ut ur fonder till minne av Karl Rydå resp. Anneliz Folkeson. I övrigt arrangeras bl.a. studiecirkel och grötfest.

Dörby kyrka byggdes under 1200-talets första hälft och fick kor och torn i öster. D brändes sedan av danskarna under »Kalmarkriget 1611 men kyrkan reparerades. En sakristia uppfördes norr om koret under åren 1624–1625. Kyrkan genomgick flera förändringar under 1700-talet. Bland annat breddades koret och kryssvalvet togs bort. Interiört präglas dagens kyrkorum av nyklassicistiska stildrag efter renoveringar i början av 1800-talet. Kyrkan har genomgått flera renoveringar under 1800- och 1900-talen samt en genomgripande restaurering 1953. Senaste renoveringen genomfördes i början av 1990-talet. På grund av danskarnas härjningar på 1600-talet följer att kyrkans äldsta inventarier med ett undantag, ett medeltida krucifix, inte är äldre än 1600-tal. Altartavlan är målad 1843 av ritläraren S G »Lindblom i Kalmar som kopierat Kalmar domkyrkas altartavla. En äldre altartavla, från 1650, finns också i kyrkan. Dopfunten är huggen av röd kalksten i slutet av 1600-talet. D och dess kyrkogård

ligger söder om Smedby samhälle, mellan gamla och nya vägen, väg 25, till Nybro. Kyrkbyn ligger i ett slättlandskap och runt om kyrkan breder jordbruksmark ut sig. Den gamla radbyn låg nordost om kyrkan vid Dörbyvägen. Där finns numera bara en gård kvar i drift. Församlingshemmet ligger norr om kyrkan på andra sidan Dörbyvägen och invigdes 1970. Prästgården låg tidigare i den gamla radbyn men flyttades före 1773 ut till den plats där den ligger idag. Förr i tiden fanns en fattigstuga vid den gamla kyrkskolan. Under medeltiden var Dörby och Kläckeberga självständiga församlingar, troligen anslagna som prebende för någon ecklesiastisk befattningshavare i Kalmar. År 1607 förenades församlingarna och mellan åren 1629–1853 var de båda biskopsprebende för biskopen i Kalmar.

Dörby socken ligger 5 km väster om Kalmar. Socknen har en yta om 31 km². Ortnamnet skrevs 1369 *Dudherby*, som ursprungligen avser kyrkbyn. Det innehåller ett otolkat *dudhr*, som ingår i ortnamn vid vatten, och by.

I trakten runt ›Smedby finns flera boplatser från stenåldern. En av dem är ›Tingbyboplatzen som är daterad till omkring 6 000 f. Kr., dvs. äldre stenålder. Fornlämningarna i övrigt ligger spridda över den till ytan lilla socknen. Från Ulfsborg och nordväst ut finns en koncentration av fornlämningar som stenåldersboplatser och stora gravfält från yngre järnåldern. Såväl fornlämningar som bebyggelse är koncentrerade till det öppna odlingslandskapet.

Socknens kyrka är ›Dörby kyrka i ›Smedby tätort. I socknen ligger tätorterna ›Smedby, norra delen av ›Rinkabyholm och ›Boholmarna. Större byar är Dörby, Smedby, Tingby och Ingelstorp. Dörby sockens slättgårdar hade sina skogsmarker i en enklav från Dansbo upp till Räggekulla. Denna överfördes senare till andra socknar, framför allt Ljungby. Bebyggelsens struktur är ett resultat av närheten till Kalmar. I vissa byar slogs flera mindre gårdar samman till storgårdar av förmögna Kalmarbor. Runt kyrkbyn bildades gårdarna ›Ulfsborg, ›Bo, ›Ebbetorp, ›Ingelstorp, ›Barkestorp och ›Tingby. Redan under medeltiden var Ulfsborg och Bo storgårdar. Vid Törne-

Dörby kyrka. Foto GM

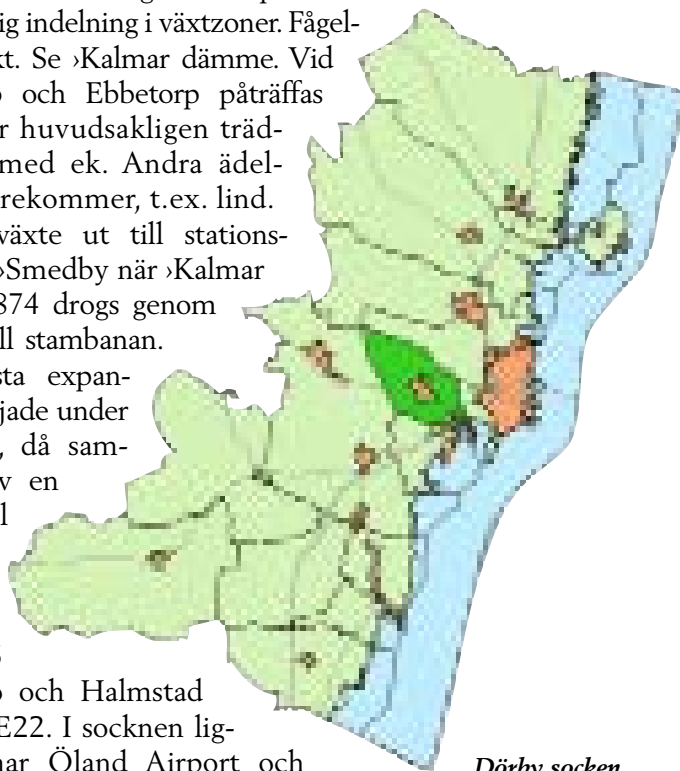
byslätt ligger ›Karlsro.

Större delen av Dörby socken hör till den uppodlade slättbygden, som fortsätter ut till den smala kustremsan. Socknen har del i Västra sjön, som hyser ett stort antal större och mindre öar och holmar uppbyggda av morän. Innanför skärgården ligger havsstrandängar och öppna betesmarker, som alla är väl hävdade och har mycket höga naturvärden. Strandängarna har på sina ställen en tydlig indelning i växtzoner. Fågellivet är rikt. Se ›Kalmar dämme. Vid Barkestorp och Ebbetorp påträffas beteshagar huvudsakligen trädbevuxna med ek. Andra ädel-lövträd förekommer, t.ex. lind.

Dörby växte ut till stations-samhället ›Smedby när ›Kalmar Järnväg 1874 drogs genom socknen till stambanan.

Den största expansionen började under 1970-talet, då samhället blev en förort till Kalmar. Genom socknen går väg 25 till Nybro och Halmstad samt väg E22. I socknen ligger ›Kalmar Öland Airport och tillhörande industriområde, ›Flygplatsområdet.

I socknen har funnits ett flertal företag, bl.a. ›Nygärde Tegelbruk, Smedby

Dörby socken

Dörby socken, nordvästra delen, ingår numera i Kristvalla socken.
Karta ur *Det medeltida Småland*

Dörby socken, östra delen.
Karta ur *Det medeltida Småland*

Fajansfabrik, ›Smedby Konfektyr och ett antal handelsträdgårdar. Här finns nu ›Kalmartravet, ›Högalids folkhögskola, ›Ingeltorpsgymnasiet och ett antal småindustrier.

Kyrkskolan i Dörby byggdes 1848 och blev bl.a. bibliotek på 1970-talet. År 1905 byggdes nytt skolhus i Dansbo. Undervisningen där upphörde 1938. Gamla småskolan i Dörby uppfördes 1878, Högalidskolan 1902, Silverbacksskolan 1921 och nya folkskolan i Smedby 1953.

En fattigstuga fanns intill Kyrkskolan och ett ålderdomshem fanns från 1919 på Björkliden tills Smedbyhemmet byggdes 1925, öppet även för Kläckebergabor. I Smedby fanns ›Dörby gästgivargård, nu hembygdsgård. Mer att läsa: *By och bygd i Dörby–Kläckeberga*.